

RECENZE

HAPLA, M. Lidská práva bez metafyziky: legitimita v (post)moderní době. Masarykova univerzita, Brno 2016, 156 s.

Tato publikace autora Martina Haply se věnuje vysoce aktuálnímu tématu, neboť koncept lidských práv pravděpodobně dosahuje své maximální možné velikosti, a to nejen v právním prostředí, zejména pak v téměř jakémkoliv legitimizační debatě či v politickém diskurzu – lidská práva jsou všudypřítomná.

Současně však s nárůstem bezpečnostních hrozeb globálního světa začíná být koncept lidských práv zpochybňován do té míry, že se objevují ideje, podle kterých bychom v zájmu větší bezpečnosti měli být ochotni lidská práva a s nimi související svobodu částečně omezit. Koncepty liberální demokracie a právního státu, které bezprostředně souvisejí s konceptem lidských práv, se tak v poslední době stávají v zájmu bezpečnosti koncepty upozadřovanými a čím dál více zpochybňovanými.

Členění recenzované publikace je srozumitelné a logické. Autor v prvních dvou kapitolách rozebírá pojmy postmoderní doby a lidských práv, kde se zevrubně věnuje i otázce univerzality lidských práv. Univerzalita lidských práv stojí na premise, že těmito právy je nadán každý člověk. Současně je však nutné si uvědomit, že univerzalita lidských práv je spojována především se západní civilizací, z čehož vyplývají i jisté mezinárodněprávní problémy stran uznání a vymezení této univerzality. Lidská práva mohou existovat i v jiném než „západním“ pojetí, a to v podobě podmíněné geograficky, historicky či kulturně. Ve druhé kapitole je pozornost věnována používanému názvosloví užívanému v souvislosti s lidskými právy, jako jsou základní práva, občanská práva, veřejná subjektivní práva, přirozená práva. Jakkoliv se v určitém kontextu může jednat o synonyma, teorie a právní věda mezi těmito pojmy obvykle činí rozdíly. V kapitole třetí se autor věnuje vztahu legitimacy a lidských práv. Tyto tři teoretické úvodní kapitoly jsou velice precizní, a vhodným a čtivým způsobem sumarizují dosavadní teoretické přístupy k lidským právům.

Jádro celé publikace však obsahově tvoří především kapitola čtvrtá, kde se autor věnuje způsobům zdůvodnění lidských práv, když vychází z Alexyho utřídění, který rozlišuje celkem osm variant zdůvodnění lidských práv – náboženské, biologické, intuitivní, konsenzuální, instrumentální, kulturní, explikativní a existenciální zdůvodnění lidských práv. Nutno ale podotknout, že Martin Hapla zaměřuje svoji pozornost pouze na některá vymezení způsobu zdůvodnění lidských práv podle Alexyho rozřídění, což ubírá publikaci na celistvosti, navíc částečně v rozporu s názvem monografie vybrané způsoby zdůvodnění lidských práv nekonfrontuje s tím, jak by obstály i při nazírání prizmatem postmoderny tak, jak si ji autor vymezil v úvodní kapitole. V páté a současně v poslední kapitole autor vysvětluje Rotryho odmítnutí úsilí o zdůvodnění lid-

ských práv. Tento Rottryho koncept pak pro autora představuje ono postmoderní zdůvodnění lidských práv.

Problém recenzované publikace je zejména v tom, že vzdor ambicióznímu názvu v ní nenalezneme odpověď na to, jak lze v postmoderní době obhájit lidská práva. Autor si v recenzované monografii sice klade otázku, na jakém základě koncept lidských práv stojí, přičemž sám uvádí, že lidská práva mohou být v ateistickém světě stěží náboženským konceptem a opírat se o křesťansky pojímanou důstojnost člověka, jednoznačnou odpověď však v recenzované publikaci nenajdeme. Na závěr autor totiž uvádí pouze toliko: „Na úvod této práce byla položena otázka, zda jsou lidská práva nevyhnutelně metafyzická a v případě, že ano, jaké důsledky by z toho měly být vyvozeny. Odpověď na ni se pochopitelně odvíjí od toho, co si pod výrazem „lidská práva“ představujeme. Chápeme-li je tak, jak byla vymezena v této práci, tedy jako univerzální práva, která má člověk na základě toho, že je člověkem, tak metafyzický charakter nepochybně mají a jsou jako taková nezdůvodnitelná. Nemůžeme je dokázat, můžeme v ně nanejvýš věřit.“ To, že v textu nenacházíme odpověď na v úvodu stanovenou a názvem monografie implikující otázku, však autor v závěru práce nepřímo zdůvodňuje svým náhledem na věc, když se zamýšlí nad tím, proč vlastně člověk neustále usiluje o zdůvodnění lidských práv. Právě to, že tuto odpověď stále nenachází, resp. existuje mnoho možných odpovědí, by možná mělo signalizovat, že jednoznačná a jediná odpověď v postmoderním světě ani neexistuje.

Závěrem je možné shrnout, že recenzovaná kniha je výsledkem pečlivé vědecké práce. Kniha čerpá z velkého množství odborné literatury. Přesto se však domnívám, že publikace poslouží zejména čtenářům, kteří mají zájem o co možná nejširší odbornou reflexi teorie lidských práv v co možná nejméně obsáhlé podobě. Zejména první tři kapitoly knihy věnující se postupně postmoderní době a jejímu vztahu k metafyzice, lidským právům a legitimitě lidských práv jsou spíše kompilací soudobé odborné tematicky odpovídající literatury, než zaznamenáním vlastních tezí či alespoň kvalifikovaných poznámek autora. Současně nelze přehlédnout, že kapitola čtvrtá, potažmo i kapitola pátá, věnující se způsobům zdůvodnění lidských práv, měla být alespoň dle názvu publikace kapitolou stěžejní, nicméně rozsah jí v knize věnovaný tomu nenasvědčuje. Přesto však platí, že tato publikace je cenným českým příspěvkem do lidsko-právní teorie, která čtenáři ve velice čtivé podobě (a za to je třeba autora skutečně ocenit) zprostředkuje základní argumentační linie pro některé způsoby zdůvodnění lidských práv.

Mgr. et Mgr. Tereza Sylvestrová